

James G. McCarthy

Ewangelia
według
Rzymu

Tytuł oryginału:

The Gospel According to Rome

Kierownik projektu:

Jeffrey Fry

Przekład z języka angielskiego i redakcja:

Jacek Pruszyński

Przekład tekstów źródłowych z języka łacińskiego:

Magdalena Zawadzka, S.T.

Korekta językowa:

G.K., Noemi Laskowska, Agata Pruszyńska

Korekta merytoryczna:

Noemi Laskowska, Agata Pruszyńska

Konsultacja teologiczna:

Zbigniew Sobczak

Okładka i rysunki:

L.K.

Skład:

L.K.

Wydawca:

Jacek Pruszyński

E-mail: gar.polishedition@gmail.com

Wydanie:

Wydanie pierwsze

Copyright © 1995 by James G. McCarthy

Copyright © 2010 for the Polish edition by Jacek Pruszyński. Wszelkie prawa zastrzeżone.

ISBN: 978-83-928593-0-7

Prawa autorskie:

W niniejszej publikacji, po wcześniejszym uzyskaniu pisemnej zgody wydawców, wykorzystano obszerne fragmenty następujących publikacji:

Biblia Tysiąclecia. Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu, Wydanie piąte na nowo opracowane i poprawione, Wydawnictwo Pallottinum, Poznań 2003. Copyright © 2002 by Wydawnictwo Pallottinum, Poznań.

Bokwa Ignacy (redaktor), *Breviarium fidei: Wybór doktrynalnych wypowiedzi Kościoła*, Księgarnia św. Wojciecha, Poznań 2007. Copyright © 2007 by Drukarnia i Księgarnia św. Wojciecha Sp. z o.o., Poznań.

Katechizm Kościoła Katolickiego, Wydanie drugie poprawione, Wydawnictwo Pallottinum, Poznań 2002. Copyright © 1994 by Wydawnictwo Pallottinum, Poznań.

Przybył Maria (redaktor), *Sobór Watykański II: Konstytucje, Dekrety, Deklaracje*, Nowe tłumaczenie, Wydawnictwo Pallottinum, Poznań 2002. Copyright © 2002 by Wydawnictwo Pallottinum, Poznań.

Informacje dodatkowe:

Stosowne pozwolenia na cytowanie źródeł angielskojęzycznych zostały uzyskane przez Autora książki dla pierwotnego wydania amerykańskiego z 1995 roku.

Spis treści

Wstęp Redaktora wydania polskiego	7
Przedmowa do wydania polskiego	35
Sedno książki.....	39

Zbawienie

1. Usprawiedliwienie niemowląt	51
2. Usprawiedliwienie dorosłych	65
3. Usprawiedliwienie wzrastające i zachowujące	87
4. Powtórne usprawiedliwienie	107
5. Ostateczne przeznaczenie.....	127

Msza święta

6. Ciało Chrystusa	165
7. Krew Chrystusa.....	187

Maryja

8. Matka Boża.....	223
9. Królowa Nieba i Ziemi	243

Władza

10. Papież i biskupi.....	277
11. Magisterium.....	311
12. Pismo Święte i Tradycja	329
Rozdroże.....	359

Dodatek

A. Usprawiedliwienie niemowląt przez chrzest	373
B. Siedem katolickich sakramentów	385
C. Biblia katolicka	389
D. Nowotestamentowe odwołania do Tradycji.....	393
E. Sola Scriptura	397
Przypisy końcowe.....	407
Bibliografia.....	435
Indeks biblijny	453
Indeks apokryficzny	465
Indeks rzeczowy	467

Spis rysunków

Rysunek 1. Usprawiedliwienie niemowląt.....	59
Rysunek 2. Usprawiedliwienie dorosłych.....	71
Rysunek 3. Usprawiedliwienie wzrastające i zachowujące.....	96
Rysunek 4. Powtórne usprawiedliwienie.....	115
Rysunek 5. Ewangelia według Rzymu	136-137
Rysunek 6. Fundament ewangelii według Rzymu	335
Rysunek 7. Pełny fundament ewangelii według Rzymu.....	351

Spis tabel

Podsumowania doktrynalne

Zbawienie: Błąd kontra prawda.....	158-161
Msza święta: Błąd kontra prawda.....	218-220
Maryja: Błąd kontra prawda.....	273-274
Duchowa władza: Błąd kontra prawda.....	357-358

Pozostałe tabele

Porównanie J 6,40 z J 6,54.....	182
Kościół katolicki w liczbach.....	283
Oznaczenia stosowane w <i>Bibliografii</i>	435

Wstęp Redaktora wydania polskiego

Wydanie polskie *Ewangelii według Rzymu* (odtąd skrótowo: *wydanie polskie*) nie jest bezpośrednim tłumaczeniem oryginalnego wydania amerykańskiego, *lecz* faktycznie jego rozbudowaną redakcją. Redakcja ta została dokonana według ściśle określonych i starannie przemyślanych reguł, które zostaną tutaj szczegółowo wyjaśnione.

Wstęp Redaktora wydania polskiego (odtąd skrótowo: *Wstęp*) definiuje istotne terminy i kategorie pojęciowe wykorzystywane w książce. W tym względzie szczególnie ważne dla zrozumienia treści książki są definicje rodzajów źródeł, cytatów i referencji źródłowych oraz ich reprezentacja typograficzna. Ważne jest również zrozumienie roli stosowanych w książce mechanizmów pomocniczych, takich jak: przypisy końcowe, przypisy dolne, bibliografia i indeksy.

Jednak lektura *Wstępu* wcale *nie* jest obowiązkowa. Przy pierwszej lekturze książki Czytelnik może go *całkowicie pominąć* i powrócić do niego później, gdy w trakcie lektury napotka rzeczy, których znaczenie wymaga objaśnień. Niektóre fragmenty *Wstępu* mogą być interesujące jedynie dla Czytelników pragnących dogłębnie badać cytowane w książce źródła.

Rekomendacja

W celu odniesienia najpełniejszej korzyści z lektury wydania polskiego *gorąco* rekomenduję zakup lub wypożyczenie następujących źródeł:

1. *Biblia Tysiąclecia. Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu*, Wydanie piąte na nowo opracowane i poprawione, Wydawnictwo Pallottinum, Poznań 2003, ISBN 9788370144197.
2. *Katechizm Kościoła Katolickiego*, Wydanie drugie poprawione, Wydawnictwo Pallottinum, Poznań 2002, ISBN 9788370144302.

Czytelnikom, którzy chcieliby bliżej przyjrzeć się najbardziej fundamentalnym dokumentom dogmatycznym Kościoła katolickiego, rekomenduję również zakup lub wypożyczenie następujących źródeł:

3. Bokwa Ignacy (redaktor), *Breviarium fidei: Wybór doktrynalnych wypowiedzi Kościoła*, Księgarnia św. Wojciecha, Poznań 2007, ISBN 9788375160765 (oprawa miękka) lub ISBN 9788375160857 (oprawa twarda).
4. Przybył Maria (redaktor), *Sobór Watykański II: Konstytucje, Dekrety, Deklaracje*, Nowe tłumaczenie, Wydawnictwo Pallottinum, Poznań 2002, ISBN 9788370144296.

Wymienione wyżej pozycje są czterema *fundamentalnymi* źródłami cytatów źródłowych w wydaniu polskim.

Ogólna charakterystyka wydania polskiego

W stosunku do oryginalnego wydania amerykańskiego, wydanie polskie różni się w następujących aspektach:

- ◆ Dodano spis rysunków i spis tabel.
- ◆ Dodano *Wstęp Redaktora wydania polskiego*.
- ◆ Przedmowę (*Foreword*) autorstwa Johna MacArthura Jr. zastąpiono *Przedmową do wydania polskiego* autorstwa Dariusza J. Laskowskiego.

- ◆ Cytaty biblijne i apokryficzne zaczerpnięto zasadniczo jedynie z *Biblii Tysiąclecia*. W wyjątkowych przypadkach, cytaty zostały albo (a) zaczerpnięte z *Biblii Warszawskiej* albo (b) przetłumaczone bezpośrednio z amerykańskich wydań *Douay Rheims* lub *New American Bible*.
- ◆ Bardzo istotna część angielskojęzycznych źródeł najważniejszych cytatów źródłowych została zastąpiona analogicznymi źródłami polskojęzycznymi.
- ◆ Dodano przypisy dolne.
- ◆ Dokonano przeredagowania i uzupełnienia przypisów końcowych (głównie wskutek zastąpienia źródeł angielskojęzycznych polskojęzycznymi).
- ◆ Dodano bibliografię.
- ◆ Dodano indeks apokryficzny.
- ◆ W znaczącym stopniu rozbudowano indeks rzeczowy.

Żadna z powyższych zmian w *najmniejszym* stopniu nie narusza zasadniczej treści książki; wprost przeciwnie:

- ◆ uwiarygodnia ją przez (a) podanie *najwierniejszej* wersji cytatów źródłowych pochodzących z *najlepszych* i *najaktualniejszych* źródeł oraz przez (b) dostarczenie dodatkowych informacji umożliwiających samodzielną weryfikację źródeł przez Czytelnika;
- ◆ uzupełnia ją o dodatkowe mechanizmy wyszukiwawcze (indeks apokryficzny i rozbudowa indeksu rzeczowego).

Moją naczelną motywacją w dokonaniu tych zmian było dążenie do tego, aby Czytelnik otrzymał możliwie najwiarygodniejszą prezentację fundamentalnych doktryn wiary chrześcijańskiej z perspektywy zarówno Kościoła katolickiego, jak i samego Pisma Świętego. Aby osiągnąć ten cel, z jednej strony konieczne było wykorzystanie najwierniejszych, najaktualniejszych i najbardziej adekwatnych źródeł; z drugiej strony preferowane w tym względzie były współczesne źródła polskojęzyczne, które w razie potrzeby Czytelnik może samodzielnie weryfikować.

Definicje pojęć

Kategorie źródeł ze względu na ich charakter

Ze względu na charakter wykorzystywanych źródeł można wyróżnić następujące kategorie:

1. Źródło pierwotne

Źródło pierwotne to źródło, które zawiera pierwotną, autorytatywną postać cytowanego tekstu źródłowego.

W przypadku Pisma Świętego za źródła pierwotne uważamy *w drodze wyjątku* powszechnie uznane tłumaczenia tekstu oryginalnego z języków: hebrajskiego, aramejskiego i greckiego na język polski lub w sporadycznych przypadkach na język angielski, a nie zaś sam tekst oryginalny.

Za źródła pierwotne uważamy *również* polskie przekłady: (a) *Katechizmu Kościoła Katolickiego* oraz (b) *Kodeksu Prawa Kanonicznego*, a nie zaś ich sam tekst oryginalny w języku łacińskim. *Nota bene* polskie wydanie *Kodeksu Prawa Kanonicznego* poznańskiego wydawnictwa Pallottinum zawiera *również* oryginalny tekst w języku łacińskim.

Źródła pierwotne są cytowane w książce albo (a) *bezpośrednio*, albo (b) *pośrednio* z cytujących je źródeł wtórnych.

Przykłady źródeł pierwotnych: (a) *Biblia Tysiąclecia*, z której bezpośrednio zaczerpnięto prawie wszystkie cytaty z Pisma Świętego, (b) *Katechizm Kościoła Katolickiego*, z którego bezpośrednio zaczerpnięto szereg tekstów źródłowych, (c) oryginalne dokumenty papieży Piusa IX, Leona XIII, Piusa X, Piusa XI, Piusa XII, Pawła VI i Jana Pawła II w języku łacińskim.

2. Źródło wtórne

Źródło wtórne to źródło, które jedynie zawiera cytowany tekst źródłowy zaczerpnięty ze źródła pierwotnego, *lecz* samym źródłem pierwotnym *nie* jest. Określenie zawiera

w szczególności oznacza tutaj zawieranie tłumaczenia tekstu źródłowego. Jedno źródło wtórne często zawiera teksty źródłowe z wielu źródeł pierwotnych.

Przykłady źródeł wtórnych: (a) *Breviarium fidei: Wybór doktrynalnych wypowiedzi Kościoła*, w którym cytowanych jest wiele oficjalnych dokumentów Kościoła, (b) *Sobór Watykański II: Konstytucje, Dekrety, Deklaracje*, które zawiera przekład wszystkich dokumentów Soboru Watykańskiego II, (c) *Magdalena Zawadzka*, która przetłumaczyła szereg pierwotnych tekstów źródłowych z języka łacińskiego.

Kategorie źródeł ze względu na ich pochodzenie

Ze względu na pochodzenie wykorzystywanych źródeł można wyróżnić następujące kategorie:

1. Pismo Święte

W tej kategorii źródeł znajdują się polskie przekłady: (a) *Biblia Tysiąclecia*, (b) *Biblia Warszawska*, oraz angielskie przekłady: (c) *Douay Rheims* i (d) *New American Bible*.

2. Podstawowe dokumenty Kościoła

W tej kategorii źródeł znajdują się fundamentalne dokumenty Kościoła definiujące jego dogmaty i przedstawiające ich obowiązującą wykładnię Urzędu Nauczycielskiego (Magisterium) Kościoła: (a) dokumenty soborowe (kano-ny, konstytucje, dekrety, deklaracje i wyznania wiary), (b) dokumenty papieskie (encykliki, konstytucje apostolskie, listy apostolskie, bulle, brewe), (c) wybrane dokumenty kongregacji Kurii Rzymskiej, (d) *Katechizm rzymski*, (e) *Katechizm Kościoła Katolickiego* oraz (f) *Kodeks Prawa Kanonicznego*.

3. Liturgia Kościoła

W tej kategorii źródeł znajdują się dokumenty liturgiczne Kościoła: (a) mszał, (b) obrzędy sakramentalne, (c) liturgia godzin, (d) modlitewniki.

4. Inne dokumenty

W tej kategorii źródeł znajdują się inne opracowania, głównie o charakterze teologicznym i historycznym.

Kategorie cytatów i referencji źródłowych ze względu na ich charakter

W książce można wyróżnić następujące kategorie cytatów źródłowych:

1. Główne cytaty źródłowe

Główny cytat źródłowy to jawnie wyodrębniony fragment książki składający się z dwóch lub więcej akapitów tekstu. Każdy główny cytat źródłowy jest *wcięty w stosunku do lewego marginesu tekstu głównego* i składa się z: (a) treści cytatu, (b) referencji źródłowej cytatu.

W przypadku głównych cytatów źródłowych pochodzących z Pisma Świętego referencja źródłowa cytatu jest *pełną referencją biblijną*, składającą się z następujących elementów: (a) pełnej nazwy księgi biblijnej, (b) zakresu referencji. *Zakres referencji* jednoznacznie identyfikuje fragment księgi i składa się z kombinacji numeru rozdziału i wiersza lub zakresu wierszy w tym rozdziale. W wyjątkowym przypadku zakres referencji identyfikuje fragment księgi rozpoczynający się w jednym rozdziale, a kończący się w którymś z następnych rozdziałów.

Przykład nr 1:

Ja się na to narodziłem i na to przyszedłem na świat, aby dać świadectwo prawdzie. Każdy, kto jest z prawdy, słucha mojego głosu.

Ewangelia według Jana 18,37

Interpretacja przykładu: W tym przykładzie pełna referencja biblijna odnosi się do Ewangelii według Jana (pełna nazwa księgi biblijnej), a zakres referencji do 37 wersetu 18 rozdziału tej księgi. Cytat pochodzi z *Biblii Tysiąclecia*

(założenie domyślne wskutek niepodania innego tłumaczenia Pisma Świętego), która jest jego źródłem pierwotnym. W *Biblii Tysiąclecia* fragment ten znajduje się na stronie 1260. Szczegółowe informacje bibliograficzne dotyczące *Biblii Tysiąclecia* znajdują się w pozycji bibliograficznej nr 5.

W przypadku głównych cytatów źródłowych pochodzących z *innych* źródeł niż Pismo Święte, w referencji źródłowej po nazwie źródła cytatu, w nawiasach kwadratowych i w indeksie górnym podany jest numer przypisu końcowego, który jednoznacznie identyfikuje źródło pierwotne i ewentualnie źródło wtórne tego cytatu.

Przykład nr 2:

Jego „ustanowił Bóg narzędziem przebłagania przez wiarę mocą krwi Jego” (Rz 3,25) „za nasze grzechy i nie tylko za nasze, lecz również za grzechy całego świata” (1 J 2,2).

Sobór Trydencki^[1]

Interpretacja przykładu: W tym przykładzie referencja źródłowa cytatu odnosi się do pewnego dokumentu Soboru Trydenckiego. Szczegóły dotyczące źródła tego cytatu znajdują się w przypisie końcowym nr 11. Treść tego przypisu informuje nas, że źródłem pierwotnym powyższego cytatu jest drugi rozdział *Dekretu o usprawiedliwieniu*, uchwalonego przez ten sobór. Natomiast źródłem wtórnym, z którego pochodzi polski tekst powyższego cytatu, jest *Breviarium fidei*, w którym cytat znajduje się we fragmencie o numerze brzegowym 316, na stronie 184. Szczegółowe informacje bibliograficzne dotyczące *Dekretu o usprawiedliwieniu* znajdują się w pozycji bibliograficznej nr 120; natomiast szczególne informacje bibliograficzne dotyczące *Breviarium fidei* znajdują się w pozycji bibliograficznej nr 7.

Szczególnym przypadkiem głównych cytatów źródłowych pochodzących z *innych* źródeł niż Pismo Święte są cytaty z *Katechizmu Kościoła Katolickiego*. W tym przypadku

w referencji źródłowej po nazwie źródła cytatu (*Katechizm Kościoła Katolickiego*), zamiast numeru przypisu końcowego, w nawiasach okrągłych podany jest numer akapitu *Katechizmu*, skąd ten cytat pochodzi.

Przykład nr 3:

Grzesznik uwolniony z grzechu musi jeszcze odzyskać pełne zdrowie duchowe. Powinien zatem zrobić coś więcej, by naprawić swoje winy: powinien „zadośćuczynić” w odpowiedni sposób lub „odpokutować” za swoje grzechy. To zadośćuczynienie jest nazywane także „pokutą”.

Katechizm Kościoła Katolickiego (1459)

Interpretacja przykładu: W tym przykładzie referencja źródłowa cytatu odnosi się do *Katechizmu Kościoła Katolickiego*, który jest źródłem pierwotnym tego cytatu. Cytat ten znajduje się w akapicie nr 1459 *Katechizmu*. Ten akapit można znaleźć w *Katechizmie* na stronie 356. Szczegółowe informacje bibliograficzne dotyczące *Katechizmu* znajdują się w pozycji bibliograficznej nr 45.

2. Wtrącone cytaty źródłowe

Wtrącony cytat źródłowy to fragment tekstu źródłowego wkomponowany w narrację książki. Każdy wtrącony cytat źródłowy składa się z: (a) treści cytatu, (b) referencji źródłowej cytatu.

Rekomendacja: Charakterystyczną cechą wtrąconych cytatów źródłowych jest to, że bardzo często stanowią one jedynie krótką frazę wyrwaną z tekstu źródłowego i wkomponowaną w narrację książki. Dlatego w celu pełnego zrozumienia sensu takiego cytatu, rekomenduję Czytelnikowi rozważenie *kontekstu* cytatu źródłowego w jego źródle.

W przypadku wtrąconych cytatów źródłowych pochodzących z Pisma Świętego, referencja źródłowa cytatu jest *skróconą referencją biblijną*, składającą się z następujących elementów: (a) skróconej nazwy (siglum) księgi biblijnej,

(b) zakresu referencji. *Zakres referencji* jednoznacznie identyfikuje fragment księgi i składa się z kombinacji numeru rozdziału i wiersza lub zakresu wierszy w tym rozdziale. W wyjątkowym przypadku zakres referencji identyfikuje fragment księgi rozpoczynający się w jednym rozdziale, a kończący się w którymś z następnych rozdziałów.

Przykład nr 4:

[...] Następnie odbyło się czytanie z Pisma Świętego, z trzeciego rozdziału Ewangelii według Jana. Kończyło się ono słowami Jezusa: „Jeśli się ktoś nie narodzi z wody i z Ducha, nie może wejść do królestwa Bożego” (J 3,5). [...]

Interpretacja przykładu: W tym przykładzie skrócona referencja biblijna odnosi się do Ewangelii według Jana (siglum księgi biblijnej), a zakres referencji do 5 wersetu 3 rozdziału tej księgi. Cytat pochodzi z *Biblii Tysiąclecia* (założenie domyślne wskutek niepodania innego tłumaczenia Pisma Świętego), która jest jego źródłem pierwotnym. W *Biblii Tysiąclecia* fragment ten znajduje się na stronie 1241. Szczegółowe informacje bibliograficzne dotyczące *Biblii Tysiąclecia* znajdują się w pozycji bibliograficznej nr 5.

W przypadku wtrąconych cytatów źródłowych pochodzących z *innych* źródeł niż Pismo Święte, w referencji źródłowej, w *nawiasach kwadratowych* i w *indeksie górnym* podany jest numer przypisu końcowego, który jednoznacznie identyfikuje źródło pierwotne i ewentualnie źródło wtórne tego cytatu.

Przykład nr 5:

[...] Grzesznik może nawet, podobnie jak Chrystus, „zrekompensować krzywdę wyrządzoną Bogu”^[95] [...].

Interpretacja przykładu: W tym przykładzie referencja źródłowa odnosi się do pewnego nieznanego dokumentu. Szczegóły dotyczące źródła tego cytatu znajdują się w przypisie

końcowym nr 95. Treść tego przypisu informuje nas, że źródłem pierwotnym powyższego cytatu jest publikacja *A Manual of Dogmatic Theology* autorstwa A. Tanquerey'a. Cytat znajduje się w tomie drugim tej publikacji, na stronie 330. Szczegółowe informacje bibliograficzne dotyczące tej publikacji znajdują się w pozycji bibliograficznej nr 142.

Szczególnym rodzajem wtrąconych cytatów źródłowych pochodzących z *innych* źródeł niż Pismo Święte są cytaty z *Katechizmu Kościoła Katolickiego*. W tym przypadku w referencji źródłowej w *nawiasach okrągłych* podany jest numer akapitu *Katechizmu*, skąd ten cytat pochodzi. Ten szczególny rodzaj referencji źródłowej nazywany jest *referencją KKK*.

Przykład nr 6:

[...] Gdy Adam i Ewa okazali nieposłuszeństwo wobec Boga, stracili życie Boże w swoich duszach, „łaskę pierwotnej świętości” (399) [...]

Interpretacja przykładu: W tym przykładzie referencja źródłowa odnosi się do *Katechizmu Kościoła Katolickiego*, który jest źródłem pierwotnym tego cytatu. Cytat ten znajduje się w akapicie nr 399 *Katechizmu*. Ten akapit można znaleźć w *Katechizmie* na stronie 104. Szczegółowe informacje bibliograficzne dotyczące *Katechizmu Kościoła Katolickiego* znajdują się w pozycji bibliograficznej nr 45.

3. Autonomiczne skrócone referencje biblijne

W książce występuje także wiele *autonomicznych skróconych referencji biblijnych*, tzn. takich skróconych referencji biblijnych, których nie poprzedza żaden cytat źródłowy.

Przykład nr 7:

[...] Biblijne usprawiedliwienie jest aktem Boga, przez który obwieszcza On, że niegodny grzesznik jest w Jego oczach sprawiedliwym (Rz 4,3). [...]

Interpretacja przykładu: W tym przykładzie autonomiczna skrócona referencja biblijna odnosi się do Listu do Rzymian (siglum księgi biblijnej), a zakres referencji do 3 wersetu 4 rozdziału tej księgi. Należy domniemywać, że wskutek niepodania innego tłumaczenia Pisma Świętego referencja odnosi się do *Biblii Tysiąclecia*. W *Biblii Tysiąclecia* fragment ten znajduje się na stronie 1302. Szczegółowe informacje bibliograficzne dotyczące *Biblii Tysiąclecia* znajdują się w pozycji bibliograficznej nr 5.

4. Autonomiczne referencje KKK

W książce występują również *autonomiczne referencje KKK*, tzn. takie referencje KKK, których nie poprzedza żaden cytat źródłowy z *Katechizmu*. Drukowane są zawsze *mniejszą czcionką w nawiasach kwadratowych na linii bazowej tekstu akapitu*.

Przykład nr 8:

[...] Kościół jest *jeden* w tym sensie, że wszyscy jego członkowie trzymają się tej samej wiary, są poddani władzy papieża i biskupów, oraz uczestniczą w tej samej liturgii i sakramentach [813-822]. [...]

Interpretacja przykładu: W tym przykładzie autonomiczna referencja KKK odnosi się do fragmentu *Katechizmu Kościoła Katolickiego* od akapitu nr 813 do akapitu nr 822 włącznie. Ten fragment można znaleźć w *Katechizmie* na stronach 208-211. Szczegółowe informacje bibliograficzne dotyczące *Katechizmu Kościoła Katolickiego* znajdują się w pozycji bibliograficznej nr 45.

Ważna informacja: W książce znajduje się kilkaset autonomicznych referencji KKK. To efekt w pełni zamierzony przez Autora. Wskazuje On w ten sposób, że formułowane przez Niego twierdzenia doktrynalne dotyczące nauki Kościoła katolickiego opierają się na autorytatywnych sformułowaniach doktrynalnych *Katechizmu*.

Źródła

Zasady ogólne

Nadrzędnymi zasadami wydania polskiego są: (a) *dbałość o wierność* i (b) *dbałość o aktualność tekstów źródłowych* cytowanych przez Autora; inną istotną zasadą jest (c) *dbałość o adekwatność tekstów źródłowych* z punktu widzenia Czytelnika wydania polskiego. Co te trzy zasady dokładnie oznaczają?

Dbalość o wierność tekstu źródłowego oznacza dążenie do przedstawienia polskiej wersji oryginalnego tekstu źródłowego w możliwie najwierniejszym stopniu. Ponieważ *Ewangelia według Rzymu* powinna być postrzegana jako debata teologiczna mająca na celu obiektywne porównanie oficjalnej nauki Kościoła katolickiego z nauką samego Pisma Świętego, więc wierne przedstawienie tekstów źródłowych wykorzystywanych w tej debacie przez Autora nabiera kluczowego znaczenia.

Dbalość o aktualność tekstu źródłowego oznacza dążenie do przedstawienia możliwie najaktualniejszej znanej wersji oryginalnego tekstu źródłowego.

Dbalość o adekwatność tekstu źródłowego oznacza dążenie do przedstawienia takiej wersji oryginalnego tekstu źródłowego, która jest najtrafniejsza z punktu widzenia Czytelnika książki. Oznacza to preferowanie polskich, oficjalnie uznanych przez Kościół katolicki tłumaczeń tekstów źródłowych przed innymi tłumaczeniami, a także przed przekładem z angielskiego. Ta zasada ma znaczenie przede wszystkim w odniesieniu do cytatów z Pisma Świętego i z podstawowych dokumentów Kościoła.

Zasady szczegółowe

Realizując powyższe zasady ogólne przyjąłem następujące zasady szczegółowe stosowane *dokładnie* w podanej kolejności:

1. (A) Wszystkie cytaty biblijne i apokryficzne zostaną generalnie zaczerpnięte z najnowszego wydania *Biblii Tysiąclecia*, która jest powszechnie uznanym, współczesnym katolickim przekładem Pisma Świętego na język polski.

(B) Jeśli w danym miejscu cytat z *Biblii Tysiąclecia* nie wspiera wiernie argumentacji Autora, to w drodze wyjątku zostanie zastąpiony analogicznym cytatem z *Biblii Warszawskiej*, będącej powszechnie uznanym, współczesnym protestanckim przekładem Pisma Świętego na język polski.

(C) W kilku bardzo sporadycznych przypadkach zostanie wykorzystany mój autorski przekład tekstu dwóch amerykańskich katolickich przekładów Pisma świętego na język angielskim: *Douay Rheims* i *New American Bible*. Będzie to miało miejsce *jedynie* w tych przypadkach, w których Autor *celowo* cytuje jedno z tych tłumaczeń (np. ilustrując jakąś tezę w trakcie swego rozumowania).

2. (A) Cytaty z podstawowych dokumentów Kościoła katolickiego zostaną zaczerpnięte z ich *najnowszych* publikacji w języku polskim pod warunkiem, że publikacje te posiadają oficjalną aprobatę Kościoła katolickiego (*Imprimatur* i *Nihil Obstat*).

Powyższa zasada dotyczy w szczególności następujących źródeł pierwotnych: (a) *Katechizm Kościoła Katolickiego*, (b) *Kodeks Prawa Kanonicznego*, (c) dokumenty Soboru Trydenckiego, Soboru Watykańskiego I, Soboru Watykańskiego II, (d) dokumenty papieskie (encykliki, konstytucje apostolskie, listy apostolskie, bulle, brewe).

(B) Jeśli *nie* istnieje polska wersja tekstu źródłowego posiadająca oficjalną aprobatę Kościoła katolickiego, to zostanie rozważona możliwość zaczerpnięcia tego tekstu z *innego* źródła w języku polskim pod warunkiem uznania go za wiarygodne.

Powyższa zasada dotyczy *wyłącznie* następujących źródeł pierwotnych: (a) konstytucji apostolskiej *Ineffabilis Deus* papieża Piusa IX, której *niektóre* cytaty zostały zaczerpnięte z publikacji: Pius IX, *Ineffabilis Deus: O niepokalanym poczęciu Najświętszej Maryi Panny* (pozycja bibliograficzna nr 88), (b) encykliki *Mediator Dei* papieża Piusa XII, której

niektóre cytaty zostały zaczerpnięte z publikacji: Pius XII, *Encyklika Mediator Dei: O Liturgii*, (pozycja bibliograficzna nr 97), oraz (c) wszystkich cytowanych w książce encyklik papieża Leona XIII, których cytaty zostały zaczerpnięte z publikacji: Mysłek W., Siwiec M., Drozdowicz B. (opr.), *Encykliki Leona XIII* (pozycja bibliograficzna nr 72).

(C) Jeśli *nie* istnieje polska wersja tekstu źródłowego posiadająca oficjalną aprobatę Kościoła katolickiego *oraz* nie istnieje inne wiarygodne źródło tego tekstu w języku polskim, to w następnej kolejności zostanie rozważony przekład oryginalnego tekstu łacińskiego pod warunkiem, że (a) w danym przypadku ma to zastosowanie, oraz (b) tekst łaciński jest dostępny,

Powyższa zasada dotyczy m.in. dokumentów Soboru Trydencckiego, Soboru Watykańskiego I i dokumentów papieskich.

(D) Po wyczerpaniu powyższych możliwości to w ostateczności nastąpi mój autorski przekład tekstu angielskiego z oryginalnego wydania amerykańskiego książki.

3. (A) Wszystkie cytaty z dokumentów liturgicznych Kościoła katolickiego zostaną zaczerpnięte z ich oficjalnych polskojęzycznych publikacji wykorzystywanych w codziennej praktyce liturgicznej Kościoła katolickiego w Polsce. Wszystkie te publikacje z definicji posiadają oficjalną aprobatę Kościoła katolickiego (*Imprimatur* i *Nihil Obstat*), gdyż są zawsze zatwierdzane do użytku przez Komisję ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów Konferencji Episkopatu Polski.
4. (A) Cytaty z *wszystkich innych* publikacji zostaną zaczerpnięte z ich *najnowszych* publikacji w języku polskim pod warunkiem, że (a) takie publikacje istnieją i (b) posiadają oficjalną aprobatę Kościoła katolickiego (*Imprimatur* i *Nihil Obstat*).

Powyższa zasada dotyczy w szczególności *Sumy teologicznej* Tomasza z Akwinu.

(B) Jeśli *nie* istnieje polska wersja tekstu źródłowego posiadająca oficjalną aprobatę Kościoła katolickiego, to w ostateczności nastąpi mój autorski przekład tekstu angielskiego z oryginalnego wydania amerykańskiego książki.

Przypisy dolne

Przypisy dolne są dodatkowym elementem wydania polskiego. Zawierają one moje dodatkowe wyjaśnienia i uwagi dla Czytelnika. Z natury rzeczy mają one bardzo subiektywny charakter i w następnych wydaniach książki mogą ulec zmianie.

Przypisy końcowe

Przypisy końcowe są integralnym i bardzo istotnym elementem książki. W stosunku do przypisów końcowych w innych publikacjach, w wydaniu polskim *Ewangelii według Rzymu* mają one bardzo rozbudowany charakter.

Kategorie przypisów końcowych

W książce można wyróżnić następujące kategorie przypisów końcowych:

1. Przypis referencyjny

Przypis referencyjny podaje źródło pierwotne i ewentualnie źródło wtórne cytatów tekstów źródłowych.

Zasadniczo prawie wszystkie przypisy końcowe są przypisami referencyjnymi.

2. Przypis doktrynalny

Przypis doktrynalny dokonuje omówienia pewnych kwestii teologicznych lub biblijnych.

Przypisami doktrynalnymi są przypisy nr: 7, 10, 21, 43, 59, 61, 80, 81, 82, 85, 92, 96, 112, 121, 139, 144, 203, 208, 212, 232, 270, 271, 287, 289, 326, 366, 414, 419, 446, 465, 498, 499, 548, 549, 555.

3. Przypis pomocniczy

Przypis pomocniczy zawiera komentarze pomocnicze (np. dotyczące wydarzeń historycznych).

Przypisami pomocniczymi są przypisy nr: 4, 9, 31, 77, 99, 119, 133, 165, 219, 255, 256, 293, 294, 384, 385, 386, 387, 388, 389, 390, 391, 400, 401, 402, 409, 410, 416, 417, 424, 427, 430, 481, 500, 536, 542, 545, 552.

Ważna informacja: Należy zwrócić uwagę, że powyższe kategorie bynajmniej *nie* są rozłączne. Możliwe są ich *dowolne kombinacje* w ramach *jednego* przypisu końcowego.

W doktrynalnych przypisach końcowych często można znaleźć cytaty tekstów źródłowych, cytowanych na analogicznych zasadach jak cytaty tekstów źródłowych w głównej części książki. Przykładem takiego przypisu jest przypis nr 7.

Budowa i znaczenie przypisów końcowych

Struktura i znaczenie przypisów końcowych są następujące:

1. Przypisy końcowe są ponumerowane sekwencyjnie od 2 do 558. Pominięto zbędny pierwszy przypis z przedmowy (*Foreword*) oryginalnego wydania amerykańskiego.
2. Dla konkretnego cytatu źródłowego przypis końcowy zawiera *zawsze jedno źródło pierwotne* oraz *opcjonalnie jedno źródło wtórne*. Źródło pierwotne jest *zawsze* wymienione jako pierwsze, a źródło wtórne następuje po nim i jest *zawsze* identyfikowane prefiksem *Źródło*.
3. Każde źródło jest scharakteryzowane *jedynie* w stopniu umożliwiającym jego jednoznaczną identyfikację w *Bibliografii*. Wszystkie pozostałe własności źródła (m.in. data powstania, wydawca, rok wydania, miejsce wydania, numer ISBN) są umieszczone w jego pozycji bibliograficznej.
4. W każdym przypadku, w którym jest to tylko możliwe, w opisie źródła podana jest precyzyjna informacja (numer akapitu, numer brzegowy, zakres stron) jednoznacznie określająca miejsce cytatu źródłowego w źródle.

5. W przypadku cytatów oficjalnych dokumentów Kościoła (dokumenty soborowe, dokumenty papieskie, dokumenty Kurii Rzymskiej), których źródłem pierwotnym są *Acta Apostolicae Sedis (AAS)* lub *Acta Sanctae Sedis (ASS)*, po sygnaturze źródła (AAS/ASS, numer i rocznik) podany jest zakres stron, na których cytat źródowy się znajduje.

Przykład nr 9:

7. Pius XII napisał:

Więc liturgia święta nie określa wiary katolickiej ani jej nie ustala swoją własną mocą w sposób absolutny; lecz raczej, będąc wyznaniem prawd nadziemskich, które podlegają najwyższej władzy nauczającej Kościoła, może podsuwać argumenty i świadectwa nie małej zaprawdę wartości dla określenia szczególnych artykułów nauki chrześcijańskiej.

Pius XII, Mediator Dei, nr 48, AAS 39 (1947), s.541.

Interpretacja przykładu: W tym przykładzie źródłem pierwotnym cytatu z akapitu nr 48 encykliki *Mediator Dei* papieża Piusa XII jest *Acta Apostolicae Sedis (AAS)*, nr 39, rocznik 1947. Ten cytat można znaleźć w podanym źródle na stronie 541.

Ważna informacja: Wszystkie numery stron w opisach cytatów źródłowych pochodzących z *Acta Apostolicae Sedis (AAS)* lub *Acta Sanctae Sedis (ASS)* zostały zaczerpnięte ze skanów elektronicznych poszczególnych roczników. Skany te są dostępne za darmo w witrynie Stolicy Apostolskiej. W niektórych, szczególnie starszych rocznikach akapity dokumentów źródłowych *nie* są numerowane, co utrudnia, lecz nie uniemożliwia umiejscowienia danego cytatu źródłowego w źródle. Poszukiwanie wymaga jedynie nieco więcej wysiłku niż normalnie.

6. Struktura przypisów doktrynalnych jest oparta na analogicznych zasadach jak struktura głównej części książki. Występują więc w nich zarówno główne, jak i wtrącone cytaty źródłowe z jedną wszakże istotną różnicą: w referencjach źródłowych tych cytatów *nigdy* nie występują numery innych przypisów końcowych; innymi słowy: w żadnym przypisie końcowym nie ma jawnego odwołania do innego przypisu końcowego. W przypadku każdego wtrąconego

cytatu źródłowego pochodzącego z *innego* źródła niż Pismo Święte zawsze podane jest jego źródło pierwotne i ewentualnie źródło wtórne. Takie podejście chroni Czytelnika przed koniecznością odwoływania się do innych przypisów.

Bibliografia

Bibliografia jest dodatkowym elementem wydania polskiego. Stanowi ona katalog wszystkich cytowanych źródeł pierwotnych (z wyjątkiem *AAS* i *ASS*) i wtórnych. Lista źródeł jest uporządkowana *alfabetycznie według autorów, a następnie tytułów*.

Dla każdego źródła podano wszelkie istotne informacje umożliwiające jego jednoznaczną identyfikację i ewentualny zakup. Poza tym wybrane źródła posiadają informacje dodatkowe:

1. Jeśli w *przypisach końcowych* istnieje jedna lub więcej referencji źródłowych danego źródła, to jego pozycja bibliograficzna zawiera kompletną listę numerów tych przypisów. Lista ta jest zawsze poprzedzona prefiksem (*pk*).

Ten przypadek dotyczy większości pozycji bibliograficznych.

2. Jeśli w *przypisach dolnych* istnieje jedna lub więcej referencji źródłowych danego źródła, to jego pozycja bibliograficzna zawiera kompletną listę numerów tych przypisów. Lista ta jest zawsze poprzedzona prefiksem (*pd*).

Ten przypadek dotyczy pozycji bibliograficznych nr: 6, 17, 31, 47, 66, 76, 80, 104.

3. Jeśli dane źródło jest *dodatkowym* źródłem cytatów z Pisma Świętego w stosunku do podstawowego źródła tych cytatów (*Biblia Tysiąclecia*), to jego pozycja bibliograficzna zawiera kompletną listę skróconych referencji biblijnych cytatów z dodatkowego źródła. Lista ta jest zawsze poprzedzona prefiksem (*rb*).

Ten przypadek dotyczy pozycji bibliograficznych nr: 6, 29, 76.

4. Jeśli dane źródło jest jedynie częścią innej, szerszej publikacji źródłowej, to w opisie jego pozycji bibliograficznej podano wszelkie dane dotyczące tej publikacji oraz zakres stron, na których w tej publikacji to źródło się znajduje. Natomiast sama publikacja posiada w *Bibliografii* osobną pozycję bibliograficzną. Czasami (np. dokument papieski zamieszczony w *AAS*) sama publikacja (tutaj *AAS*) jest traktowana *na równi* z zawartym w niej źródłem pierwotnym i *nie* posiada osobnej pozycji bibliograficznej.
5. W przypadku nielicznych starszych i obecnie niedostępnych źródeł ich pozycje bibliograficzne mogą zawierać informacje dotyczące nowszego, dostępnego obecnie wydania danego źródła. Tego rodzaju informacja jest zawsze poprzedzona prefiksem *Nowsze wydanie*.

Dodatkowe informacje dotyczące oznaczeń stosowanych w *Bibliografii* można znaleźć na jej pierwszej stronie.

Indeksy

Książka zawiera trzy indeksy: biblijny, apokryficzny i rzeczowy. W stosunku do oryginału indeks apokryficzny jest elementem dodatkowym; indeks rzeczowy został znacząco rozbudowany.

Indeks biblijny i apokryficzny

Pod względem strukturalnym indeks apokryficzny i biblijny są identyczne. Jedyna różnica dotyczy tego, że indeks biblijny odnosi się do cytatów pochodzących z tych ksiąg Pisma Świętego, które zarówno katolicy, jak i protestanci uznają za kanoniczne; natomiast indeks apokryficzny odnosi się do cytatów z tych ksiąg Pisma Świętego, które po Soborze Trydenckim za kanoniczne uznają jedynie katolicy.

Każdy z indeksów podzielony jest na *sekcje*, z których każda reprezentuje jedną księgę. Nazwy ksiąg pochodzą z *Biblii Tysiąclecia*. Księgi te są uporządkowane w kolejności umieszczenia ich w *Biblii Tysiąclecia*.

Każda sekcja składa się z jednego lub więcej *hasel indeksowych*, z których każde ma postać skróconej referencji biblijnej pochodzącej z tej księgi.

W ramach danej sekcji indeksu hasła indeksowe są uporządkowane sekwencyjnie, według kolejności w swojej księdze.

Każde hasło indeksowe składa się z listy *referencji indeksowych*, z których każda odwołuje się albo (a) do zakresu stron głównej części książki, albo (b) do konkretnego przypisu końcowego. W drugim przypadku referencja przypisu jest poprzedzona prefiksem *pk*, po którym w nawiasach podany jest zakres stron książki, na których ten przypis końcowy się znajduje. W obu przypadkach wskazywane jest miejsce, w którym albo (a) dany fragment Pisma Świętego jest cytowany, albo (b) istnieje skrócona referencja biblijna odnosząca się do tego fragmentu.

W ramach danego hasła indeksowego referencje indeksowe uporządkowane są sekwencyjnie, według zakresów numerów stron i numerów przypisów końcowych, przy czym zakresy stron zawsze poprzedzają numery przypisów końcowych.

Indeks rzeczowy

Zasady strukturalne indeksu rzeczowego są analogiczne do zasad obowiązujących w przypadku indeksów biblijnego i apokryficznego. Różnice są następujące:

1. Sekcje indeksu rzeczowego reprezentują alfabet języka polskiego, a nie księgi biblijne czy apokryficzne.
2. Struktura hasel indeksowych jest dwustopniowa: każde hasło *może*, ale *nie musi* posiadać podhasło.
3. Hasła indeksowe mogą odwoływać się również do innych hasel. Są to tzw. *odwołania wewnętrzne*.

Pierwszym i najczęściej stosowanym rodzajem odwołania wewnętrznego jest odwołanie typu *zobacz także*. Jest to lista *dodatkowych* hasel, które w jakiś sposób są powiązane z odwołującym się hasłem i stanowią jego uzupełnienie.

Drugim rodzajem odwołania wewnętrznego jest odwołanie typu *zobacz*. Jest to odesłanie do *innego* hasła, którego odwołujące się hasło jest synonimem. Tam należy się udać.

4. Referencje haseł indeksowych często odwołują się do fragmentów tekstu, nie zaś do cytatów i referencji biblijnych.
5. Zarówno nazwy haseł indeksowych, jak również powiązania między ich referencjami i fragmentami tekstu, do których te referencje odwołują się, są całkowicie *arbitralne*. Zostały one stworzone przez Autora (hasła i referencje pierwotne) i Redaktora wydania polskiego (hasła i referencje uzupełniające). Na życzenie Czytelników w następnych wydaniach książki zbiór haseł indeksowych może być rozszerzony.

Referencje

W książce wykorzystywanych jest kilka rodzajów referencji.

Referencje źródłowe

Referencje źródłowe odwołują się do tekstów źródłowych. Występują one zarówno w głównych, jak i we wtrąconych cytatach źródłowych. Format i zasady interpretacji referencji źródłowych zostały już omówione wcześniej.

Referencje KKK są podzbiorem referencji źródłowych, które odwołują się do *Katechizmu Kościoła Katolickiego*. Występują one zarówno w głównych, jak i we wtrąconych cytatach źródłowych. Dodatkowo, w tekście książki występuje wiele *autonomicznych referencji KKK*. Format i zasady interpretacji obydwu wariantów referencji KKK zostały już omówione wcześniej.

Referencje biblijne

Referencje biblijne są podzbiorem tych referencji źródłowych, które odwołują się do Pisma Świętego. Referencje biblijne dzielą się na dwie kategorie: (a) *pełne referencje biblijne*, (b) *skrócone referencje biblijne*. Format i interpretacja referencji biblijnych zostały już omówione wcześniej.

Referencje przypisów końcowych

W niektórych referencjach źródłowych występują referencje przypisów końcowych. Format i zasady interpretacji referencji przypisów końcowych zostały już omówione wcześniej.

Referencje przypisów dolnych

W różnych miejscach książki występują referencje przypisów dolnych, których w wydaniu polskim jest obecnie 53. Przypisy dolne numerowane są sekwencyjnie, począwszy od 1. Każda referencja przypisu dolnego jest numerem tego przypisu, w *indeksie górnym*, lecz *bez nawiasów kwadratowych*. Ta ostatnia cecha odróżnia referencje przypisów dolnych od referencji przypisów końcowych. Jak wskazuje sama nazwa *przypis dolny*, jego treść zawsze znajduje się na dole strony, na której występuje jego referencja.

Przykład nr 10:

[...] Prawo kanoniczne zawiera przepisy i normy, które rządzą Kościołem katolickim. Poprawiony *Kodeks Prawa Kanonicznego z 1983 roku*⁹ zawiera 1752 prawa. [...]

Interpretacja przykładu: W tym przykładzie referencja przypisu dolnego odnosi się do przypisu dolnego nr 9.

Sigla¹

Sigla ksiąg biblijnych i apokryficznych, które są cytowane w książce, zostały zaczerpnięte z *Biblii Tysiąclecia*. Pełne nazwy tych ksiąg pochodzą z tego samego źródła. Sigla te są wymienione w kolejności umieszczenia ich ksiąg w tej publikacji.

Sigla cytowanych ksiąg biblijnych

Rdz Księga Rodzaju²

1. Czyli nazwy skrótowe (*przyp. red.*).

2. W *Biblii Warszawskiej* jest to *1 Księga Mojżeszowa* (*przyp. red.*).

Wj	Księga Wyjścia ³
Kpł	Księga Kapłańska ⁴
Lb	Księga Liczb ⁵
Pwt	Księga Powtórzonego Prawa ⁶
1 Sm	1 Księga Samuela
2 Krl	2 Księga Królewska
Ezd	Księga Ezdrasza
Ne	Księga Nehemiasza
Ps	Księga Psalmów
Prz	Księga Przysłów ⁷
Koh	Księga Koheleta ⁸
Pnp	Pieśń nad Pieśniami
Iz	Księga Izajasza
Jr	Księga Jeremiasza
Ez	Księga Ezechiela
Dn	Księga Daniela
Am	Księga Amosa
Mi	Księga Micheasza
Ha	Księga Habakuka
Ml	Księga Malachiasza
Mt	Ewangelia według Mateusza
Mk	Ewangelia według Marka
Łk	Ewangelia według Łukasza
J	Ewangelia według Jana
Dz	Dzieje Apostolskie
Rz	List do Rzymian

3. W Biblii Warszawskiej jest to 2 Księga Mojżeszowa (przyp. red.).

4. W Biblii Warszawskiej jest to 3 Księga Mojżeszowa (przyp. red.).

5. W Biblii Warszawskiej jest to 4 Księga Mojżeszowa (przyp. red.).

6. W Biblii Warszawskiej jest to 5 Księga Mojżeszowa (przyp. red.).

7. W Biblii Warszawskiej jest to księga Przypowieści Salomona (przyp. red.).

8. W Biblii Warszawskiej jest to Księga Kaznodziei Salomona. Jest także znana jako Księga Eklezjastesa. (przyp. red.).

Wstęp Redaktora wydania polskiego

1 Kor	1 List do Koryntian
2 Kor	2 List do Koryntian
Ga	List do Galatów
Ef	List do Efezjan
Flp	List do Filipian
Kol	List do Kolosan
1 Tes	1 List do Tesaloniczan
2 Tes	2 List do Tesaloniczan
1 Tm	1 List do Tymoteusza
2 Tm	2 List do Tymoteusza
Tt	List do Tytusa
Hbr	List do Hebrajczyków
Jk	List Jakuba
1 P	1 List Piotra
2 P	2 List Piotra
1 J	1 List Jana
Jud	List Judy
Ap	Apokalipsa Jana ⁹

Sigła cytowanych ksiąg apokryficznych

Tb	Księga Tobiasza
Jdt	Księga Judyty
2 Mch	2 Księga Machabejska

Opinie i uwagi Czytelników

Będę niezmiernie wdzięczny Czytelnikom za wszelkie *konstruktywne* opinie i uwagi na temat wydania polskiego *Ewangelii według Rzymu*, nawet te najbardziej krytyczne. Wszystkim przyszłym recenzentom z góry bardzo dziękuję za trud i poświęcony czas. Czekam niecierpliwie na Wasze opinie i uwagi!

9. W Biblii Warszawskiej jest to 5 Księga Mojżeszowa (przyp. red.).

Obecnie wszelkie opinie i uwagi można przekazywać *wyłącznie* w formie elektronicznej pisząc na adres skrzynki pocztowej wydania polskiego: *gar.polishedition@gmail.com*. W późniejszym czasie przewiduję także inne formy komunikacji ze mną.

Podziękowania

Wydanie polskie *Ewangelii według Rzymu* jest efektem pracy wieloosobowego zespołu na przestrzeni kilku lat. Bez zaangażowania i sumienności każdego członka tego zespołu to wydanie nigdy by nie powstało. Czuję się nie tylko zobowiązany, ale jest moją autentyczną radością, serdecznie im za to podziękować. Niektóre osoby zażyczyły sobie, aby ich personalia nie były ujawniane. W tych przypadkach podane są jedynie ich inicjały.

Tak więc, serdecznie dziękuję: (1) G.K. za główną korektę językową całej książki we wszelkich jej aspektach oraz ostateczną kontrolę jakości tekstu po składzie, bezpośrednio przed drukiem; (2) Noemi Laskowskiej za wstępną korektę językową tekstu, kontrolę jakości przypisów końcowych, współpracę w opracowaniu indeksu rzeczowego oraz korektę całego tekstu bezpośrednio przed składem; (3) Agacie Pruszyńskiej za drobiazgową kontrolę poprawności wszystkich (kilku tysięcy!) cytatów źródłowych, kontrolę jakości wszystkich indeksów oraz kontrolę jakości tekstu bezpośrednio przed składem; (4) Magdalenie Zawadzkiej z Uniwersytetu Warszawskiego za przekład wybranych tekstów źródłowych z języka łacińskiego; (5) L.K. za zaprojektowanie pięknej okładki, stworzenie rysunków, złożenie książki do druku w Adobe InDesign CS2[®], wiele dobrych rad, jak również okazaną mi gościnę w trakcie kilku moich wizyt; (6) Dariuszowi J. Laskowskiemu za napisanie przedmowy do wydania polskiego, stałe zainteresowanie projektem, wiele słów wsparcia i zachęty, wiele modlitw w intencji tego projektu i za wiele innych rzeczy; (7) Zbigniewowi Sobczakowi za konsultację teologiczną treści książki oraz szereg bardzo cennych spostrzeżeń i rekomendacji w tym zakresie; (8) S.T. za przekład wybranych tekstów źródłowych z języka łacińskiego oraz

Wstęp Redaktora wydania polskiego

dostarczenie przekładu innych tekstów źródłowych z drugiego wydania *Breviarium Fidei*; (9) Jeffrey'owi Fry'owi za niezłomną wiarę w sens i ostateczny sukces tego projektu, kierowanie całym projektem, wyrozumiałość w obliczu niekończących się poślizgów kolejnych terminów (za co bardzo przepraszam!), wiele słów zachęty w momentach zniechęcenia i piętrzących się trudności i za wiele modlitw w intencji tego projektu.

Szczególne podziękowania należą się również osobom spoza samego zespołu *Ewangelii według Rzymu*. Bardzo dziękuję więc: (1) James'owi G. McCarthy'emu – Autorowi książki, za napisanie *Ewangelii według Rzymu*, zgodę na jej polskie wydanie, konstruktywną współpracę w trakcie całego projektu, szereg cennych wskazówek dotyczących redakcji wydania polskiego oraz gościnę w swoim domu w trakcie mojej wizyty w San Jose w sierpniu 2002; (2) księdzu Zbigniewowi Rembiszowi SAC, Dyrektorowi Wydawnictwa Pallottinum, za pozwolenie na nieodpłatne cytowanie wybranych publikacji wydawnictwa; (3) księdzu dr Jerzemu Stranzowi, Redaktorowi Naczelnemu Wydawnictwa św. Wojciecha, za pozwolenie na nieodpłatne cytowanie wybranych publikacji wydawnictwa; (4) przemiłym paniom z Czytelni Teologicznej Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego za ogromną pomoc i zaangażowanie w zdobywaniu i weryfikacji źródeł w trakcie moich wielokrotnych wizyt w Lublinie; (5) braciom i siostrom (szczególnie E.S.) z mojego rodzinnego zboru za wiele modlitw w intencji tego projektu i niesłabnące zainteresowanie polskim wydaniem *Ewangelii według Rzymu*; (6) braciom i siostrom z innych zborów (szczególnie M.B., R.C. i D.C.) za wiele modlitw w intencji tego projektu i liczne słowa zachęty; (7) K.K. i kierowanej przez niego drukarni za wydrukowanie książki; (8) J.G. i jego firmie za podjęcie się dystrybucji wydania polskiego; (9) M.P. za cenne porady prawne z dziedziny prawa autorskiego i cywilnego w związku z formalno-prawnymi aspektami wydania polskiego; (10) organizacjom i osobom, które na rozmaite sposoby wspierały ten projekt materialnie, w szczególności M.B. i K.G.

Patrząc wstecz na cały przebieg tego stale wydłużającego się projektu mogę teraz wyznać ze szczerego serca: „Aż do-
tąd wspierał nas Pan” (1 Sm 7,12). Za to Jemu należy się nasza
wdzięczność i cała chwała (Ps 115,1).

Bardzo osobista refleksja: Jestem bardzo wdzięczny Bogu za
przywilej uczynienia mnie swoim współpracownikiem w przy-
gotowaniu polskiego wydania *Ewangelii według Rzymu*. Jestem
Mu również wdzięczny za wszystkich wspaniałych i oddanych
współpracowników w tym projekcie.

Moja motywacja

Moja motywacja w przygotowaniu tego wydania jest w grun-
cie rzeczy bardzo podobna do motywacji Autora książki: mam
dług – po pierwsze wielki dług miłości i wdzięczności wobec
Boga za wspaniałe zbawienie w Chrystusie, które za darmo stało
się moim udziałem; po drugie dług miłości wobec mojej katolic-
kiej rodziny, przyjaciół (szczególnie z dawnej wspólnoty w ru-
chu oazowym *Światło i życie* w moim rodzinnym mieście) i mi-
lionów szczerych polskich katolików, których oni reprezentują.

Na koniec chciałbym szczerze zapewnić wszystkich Czy-
telników, iż polskie wydanie *Ewangelii według Rzymu* nie jest
wymierzone przeciw komukolwiek, a w szczególności przeciw
polskim katolikom czy Kościołowi katolickiemu pojmowanemu
jako wspólnota ludzi wierzących. Ranienie czyichkolwiek uczuć
religijnych nigdy nie było, nie jest, i nigdy nie będzie naszą in-
tencją. Byłoby ono jawnym zaprzeczeniem miłości Chrystusa.
A Bóg i my katolików bardzo miłujemy.

Polskie wydanie *jest* natomiast próbą obiektywnego, mery-
torycznego i wolnego od emocji porównania oficjalnej nauki
Kościoła katolickiego w jej najbardziej kluczowych dziedzinach
z nauką samego Pisma Świętego. W konsekwencji polskie wy-
danie jest zaproszeniem do osobistego studium tych zagadnień
i wyciągnięcia stąd osobistych wniosków.

Jacek Pruszyński

Przedmowa do wydania polskiego

Ja się na to narodziłem i na to przyszedłem na świat, aby dać świadectwo prawdzie. Każdy, kto jest z prawdy, słucha mojego głosu.

Ewangelia według Jana 18,37

Jestem pełen podziwu dla Jamesa G. McCarthy'ego za jego książkę *Ewangelia według Rzymu*, w której Bóg pozwolił mu w bardzo precyzyjny i szczegółowy sposób przedstawić ewangelię Jezusa Chrystusa. Autor dokonał w niej porównania między ewangelią według Pisma Świętego a ewangelią według Tradycji. Skonfrontował ze sobą to, co boskie z tym, co ludzkie.

Wielu z nas, katolików, dąży do poznania Prawdy. Dla wielu jest ona jednak wciąż obojętna, ponieważ troskę o swoje zbawienie powierzyło kapłanom, wierząc, że oni znają Prawdę. Duch Święty, aby wprowadzać ludzi we wszelką Prawdę, przyprowadza ich do źródła Bożego objawienia i komunikacji z Bogiem, jakim jest Słowo Boże. Pan Jezus w arcykapłańskiej modlitwie do swojego Ojca powiedział: „Słowo Twoje jest prawdą” (J 17,17). Pismo Święte mówi, że Prawda jest w Jezusie. Każdy z nas przekonany jest, że to, w co wierzy od dziecka, wywodzi się z Pisma Świętego, ponieważ podczas mszy czytane nam są

fragmenty z Ewangelii i Listów apostoelskich. Wierzymy również, że całokształt naszej wiary wywodzi się prosto od Chrystusa i apostołów. Okazuje się jednak, że jest to niewłaściwe myślenie, ponieważ gdy sięgniemy po Pismo Święte i zagłębimy się w jego treść, nie znajdziemy w nim wielu rzeczy, o których prawdziwości jesteśmy święcie przekonani. Odkryjemy, że wiele Bożych Prawd zostało usuniętych z nauczania i zastąpionych doktrynami wywodzącymi się z ludzkiej tradycji.

Książka ta jest dla ludzi odważnych, gotowych na konfrontację swoich poglądów z Bożą Prawdą, objawioną nam przez Pana Jezusa i Jego apostołów. Zmusi nas ona do sprawdzenia tego, czego się dowiemy, w Piśmie Świętym. Odkrycia te mogą być dla nas szokujące.

Autor książki, na podstawie Pisma Świętego, przedstawił Bożą wersję tego, w co powinniśmy wierzyć jako katolicy i tego, w co obecnie wierzymy. Na próżno będziemy szukać w Piśmie Świętym przykładu chrztu niemowląt, gdyż uczy ono, że chrzczono uczniów Chrystusa, którzy byli świadomi swojej wiary. Nie znajdziemy nauki, że przez chrzest zostaje zgładzony grzech pierworodny, jak również tego, że przez chrzest czy bierzmowanie otrzymujemy Ducha Świętego, stając się dziećmi Bożymi. Nie odnajdziemy nic o znaczeniu pośrednictwa świętych i Maryi. Bezskutecznie będziemy szukać opisu czyścica, a w nim Boga, który przebacza, lecz musi dręczyć. O odpustach i postach nakazanych przez Kościół oraz o celibacie tych, którzy stoją na czele Bożej trzody, nie ma żadnej wzmianki. Gdy będziemy szukać kapłaństwa hierarchicznego w Nowym Testamencie, to daremny nasz trud, gdyż mówi on, że kapłaństwo wierzących jest powszechne. Nie znajdziemy potwierdzenia, jakoby któryś z apostołów został papieżem. Nie napotkamy również informacji o tym, że Chrystus ustanowił swoim zastępcą kogoś z apostołów, bowiem powiedział On, że na swoje miejsce pośle nam Ducha Świętego. Żaden z apostołów nie został też głową Kościoła, bo jest nią sam Chrystus. W nauce apostoelskiej nie odnajdujemy doktryny o zbawieniu z uczynków. Apostołowie uczą raczej, iż jesteśmy zbawieni na podstawie łaski przez wiarę, i że

zbawienie nie pochodzi z nas, lecz jest ono darem Bożym, „nie z uczynków, aby się nikt nie chlubił” (Ef 2,9). Gdy zajrzemy do Dekalogu, odkryjemy, że wersja dziesięciu przykazań jest inna od tej, którą znamy z *Katechizmu*. Zorientujemy się, że usunięto drugie przykazanie, a dziesiąte podzielono na dwa. Wszystko, co kłopotliwe, zostało usunięte i zmienione.

James G. McCarthy w swojej książce szczegółowo to pokazał i wyjaśnił, za co jestem Bogu szczególnie wdzięczny. Jest to według mnie najlepsza praca, jaką na ten temat wydano do tej pory w Polsce.

Oby Duch Święty otworzył oczy nasze i naszego narodu na Słowo Boże, wprowadzając nas we wszelką Prawdę. Nasza droga nie prowadzi do Rzymu, lecz do miasta mającego mocne fundamenty, którego twórcą i budowniczym jest Bóg. Miasto to nazywa się Niebieskie Jeruzalem i do niego pielgrzymujemy. Moją modlitwą jest prośba do Boga o to, aby wobec czytających *Ewangelię według Rzymu* wypełniły się słowa Pana Jezusa, skierowane do tych, którzy uwierzyli w Niego: „Jeżeli trwacie w nauce mojej, jesteście prawdziwie moimi uczniami i poznacie prawdę, a prawda was wyzwoli [...]. Jeżeli więc Syn was wyzwoli, wówczas będziecie rzeczywiście wolni” (J 8,31-32; J 8,36).

Dariusz J. Laskowski

Sedno książki

Po co ta książka?

Moja rodzina to od niepamiętnych czasów katolicy – irlandzcy katolicy. Oboje moi rodzice pochodzą ze Szmaragdowej Wyspy, każde z nich z pobożnej, religijnej rodziny mającej ośmioro dzieci. Trzej moi wujkowie zostali księżmi, a dwie moje ciocie zakonnicami.

Po II wojnie światowej moi rodzice oddzielnie wyemigrowali do Stanów Zjednoczonych. Tam się spotkali, pobrali i wychowali ośmioro dzieci. Wszystkie one zostały ochrzczone i wszystkie przyjęły bierzmowanie.

W niedzielne dni rodzina McCarthy zajmowała w kościele całą ławkę. W tygodniu była reprezentowana praktycznie w każdej klasie lokalnej szkoły parafialnej. Naturalnie, następnie była katolicka szkoła średnia, a dalej katolickie śluby, udzielane zwykle przez jednego z wujków, który był księdzem. Mój własny ślub prowadzony był przez czterech księży – trzech wujków i lokalnego proboszcza.

Dziękuję Bogu za wspaniałą rodzinę, którą mi dał. Cenię sobie wykształcenie, jakie odebrałem z rąk nauczycieli, którzy rzeczywiście się o mnie troszczyli – szczególną rolę odegrały tu Siostry Świętego Imienia. Wpoily mi świadomość istnienia Boga i wagę duchowych priorytetów. Jednak pomimo swych najlepszych starań nie poznałem Boga i biblijnej drogi zbawienia.

Punktem zwrotnym w moim życiu były odwiedziny przyjaciela, który zaprosił mnie na domowe studium biblijne, organizowane przez mały chrześcijański zbor. Tam dowiedziałem się o dokonanym dziele Chrystusa i o Bożej darmowej ofercie zbawienia. Po kilkumiesięcznym studiowaniu Pisma Świętego złożyłem swą ufność w Chrystusie jako moim Zbawicielu.

Dwa lata później opuściłem Kościół katolicki. Była to najboleśniej decyzja, jaką kiedykolwiek musiałem podjąć. Lecz gdy zostałem przekonany, iż nie można pogodzić nauczania Kościoła katolickiego z chrześcijaństwem przedstawionym w Nowym Testamencie, uświadomiłem sobie, że nie mam innego wyboru.

Napisałem tę książkę, ponieważ mam dług – dług miłości wobec mojej katolickiej rodziny, przyjaciół i milionów szczerych katolików, których oni reprezentują. Moją motywacją do napisania tej książki było takie samo pragnienie, jakie żywił Paweł w stosunku do swoich rodaków:

Bracia, z całego serca pragnę ich zbawienia i modłę się za nich do Boga. Bo muszę im wydać świadectwo, że pałają żarliwością ku Bogu, nie opartą jednak na pełnym zrozumieniu.

List do Rzymian 10,1-2

Do katolickiego Czytelnika

Dlaczego powinieneś przeczytać tę książkę? Ponieważ zawiera ona ważne informacje dotyczące Kościoła katolickiego, które płyną z Pisma Świętego, i które powinieneś poznać. Każdego tygodnia w trakcie Mszy świętej jesteś proszony, aby ogłaszać wraz z kapłanem: „Wierzę w jeden, święty, powszechny i apostołski Kościół” [811]. Jako katolika, nauczano Cię, że jedynie Kościół katolicki posiada te cztery boskie cechy [811-870]. Kościół jest *jeden* w tym sensie, że wszyscy jego członkowie trzymają się tej samej wiary, są poddani władzy papieża i biskupów oraz uczestniczą w tej samej liturgii i sakramentach [813-822]. Kościół jest *święty* w swoim powołaniu, celach, sakramentach,

ofierze i owocach [823-829]. Kościół jest *katolicki* w tym sensie, że historycznie ma swój początek w czasach Chrystusa, a geograficznie obejmuje całą Ziemię [830-856]. W końcu, Kościół jest *apostolski*, ponieważ został założony przez apostołów, naucza tego, czego nauczali apostołowie, posiada następców apostołów w osobach biskupów oraz następcę Apostoła Piotra w osobie swego papieża [857-865]. Ponieważ jedynie Kościół katolicki uosabia te cztery cechy, jest więc jedynym prawdziwym Kościołem ustanowionym przez Chrystusa. Tak przynajmniej Ci powiedziano, a Ty, jak większość katolików, w to uwierzyłeś.

Lecz czy tak jest naprawdę? Czy kiedykolwiek poważnie zastanawiałeś się nad twierdzeniami Kościoła katolickiego? Zanim powierzysz swoją nieśmiertelną duszę pieczy tego Kościoła, upewnij się, że jesteś w stanie odpowiedzieć na poniższe pytania:

- ◆ Czy katolicyzm jest wiarą otrzymaną od Chrystusa?
- ◆ Czy Kościół katolicki faktycznie ma swój początek w czasach Chrystusa?
- ◆ Czy Kościół posiada uzasadnione prawo nauczania, sprawowania władzy i uświęcania, dane Piotrowi i apostołom?
- ◆ Czy sakramenty Kościoła są w stanie uczynić daną osobę świętą i akceptowalną dla Boga?
- ◆ Czy droga zbawienia proponowana przez Kościół katolicki prowadzi do nieba?

Ta książka odpowiada na powyższe pytania dokumentując, czego Kościół katolicki naucza na temat ważnych kwestii zbawienia, uwielbienia, poświęcenia i władzy. Następnie analizuje te doktryny i udowadnia na podstawie Pisma Świętego, dlaczego Kościół katolicki nie jest jedynym, świętym, katolickim i apostołskim Kościołem, założonym przez Chrystusa.

Mam nadzieję, że przeczytasz tę książkę z modlitwą i dokładnie rozważysz twierdzenia Twojego Kościoła, jego doktryny, jak również Twoją własną relację z Bogiem.

Do niekatolickiego Czytelnika

Od czasów Soboru Watykańskiego II przywódcy Kościoła katolickiego są coraz bardziej zaniepokojeni poszerzaniem się spektrum przekonań i praktyk religijnych, akceptowanych zarówno przez katolicki kler, jak i świeckich. By zająć się tym problemem, nadzwyczajny Synod Biskupów, który obradował w Rzymie w 1985 roku, zaproponował stworzenie dla Kościoła katolickiego na całym świecie jednego katechizmu, który pierwotnie nazywano *Katechizmem Powszechnym* [10]. Celem było opublikowanie streszczenia fundamentalnej i podstawowej nauki Kościoła, w ten sposób dokonując jej ujednolicenia w trzecim tysiącleciu [11]. *Katechizm* został stworzony przez komisję, której przewodniczył kardynał Josef Ratzinger i został zatwierdzony przez papieża Jana Pawła II w 1992 roku.

Obecnie, po raz pierwszy we współczesnej historii, zarówno katolicy jak i niekatolicy posiadają jednotomowy, oficjalny wykład wiary katolickiej. W konsekwencji publikacja nowego *Katechizmu* stwarza wyjątkową okazję do zrozumienia katolicyzmu i porównania go z chrześcijaństwem, które jest opisane w Piśmie Świętym.

Napisałem *Ewangelię według Rzymu*, aby pomóc osiągnąć ten cel przez niekatolickich chrześcijan, takich jak Ty. W tej książce staram się usystematyzować i uprościć prezentację przekonań i praktyk Kościoła katolickiego, podkreślając te doktryny, które uważam za najistotniejsze dla Czytelników, takich jak Ty. Przedstawiony materiał został zaczerpnięty zarówno z nowego *Katechizmu*, jak i bezpośrednio z innych cytowanych w nim źródeł. W całej książce znajdziesz wiele referencji do *Katechizmu*.

Celem, który przyświecał mi w pisaniu tej książki, jest pomoc w pogłębieniu Twojego zrozumienia nie tylko katolicyzmu, lecz również katolików i ich duchowych potrzeb. W epilogu tej książki, zatytułowanym *Rozdroże*, znajdziesz kilka sugestii mogących pomóc Ci w opowiadaniu katolikom cudownej ewangelii naszego Pana Jezusa Chrystusa.

Dodatkowo, w wielu aspektach katolicyzm odpowiada określeniu „drogi, co komuś wydaje się słuszna, lecz jest to w końcu droga śmierci” (Prz 14,12). Myślę, iż w trakcie studiowania tej książki odkryjesz, że w każdym z nas znajduje się nieco katolicyzmu. Mam nadzieję, że ta książka pomoże Ci wyeliminować z Twego własnego myślenia niebiblijne koncepcje po to, by lepiej zrozumieć podstawę Twojej relacji z Bogiem oraz wzrastać w miłości i czci dla Chrystusa, który jedynie oferuje za darmo pełne zbawienie.

W końcu, jeśli byłeś wcześniej katolikiem, studium doktrynalnych korzeni Twego wychowania w świetle Pisma Świętego powinno być wyzwalającym doświadczeniem. Pan Jezus obiecał swoim uczniom: „poznacie prawdę, a prawda was wyzwoli” (J 8,32).

Źródła

Ewangelia według Rzymu bada naukę Kościoła katolickiego. Punktem odniesienia jest Pismo Święte, czyli Biblia. Pytanie końcowe nie brzmi: „Kto ma rację – katolicy czy protestanci?”, lecz: „Czy katolicyzm ma rację, gdy oceni się go w świetle Pisma Świętego?”.

Książka jest podzielona na cztery części:

- ◆ Część pierwsza: *Zbawienie*
- ◆ Część druga: *Msza święta*
- ◆ Część trzecia: *Maryja*
- ◆ Część czwarta: *Władza*

Wprowadzenie do każdego rozdziału ma na celu uświadomienie Ci, czym jest bycie katolikiem. Czytając je, będziesz świadkiem przyjmowania niektórych sakramentów i milczącym obserwatorem wydarzeń historycznych, które ukształtowały Kościół katolicki. Po wprowadzeniu następuje prezentacja danej dziedziny doktrynalnej. Prezentacja jest dokonywana na podstawie źródeł, bez krytyki czy analizy. Tak więc, będziesz w stanie jasno

zrozumieć pozycję Kościoła. Jak sam zobaczysz, niektóre rzeczy nauczone w katolicyzmie nie mają solidnej podstawy biblijnej.

Inne doktryny katolickie są w sposób oczywisty niebiblijne. Będą one tematem ostatniej części każdego rozdziału, zatytułowanej *Biblijna odpowiedź*. Istnieją aspekty katolicyzmu, które wypaczają lub pozostają w sprzeczności z Pismem Świętym. Zostaną one zbadane i porównane z prawdą biblijną. Streszczenie tych błędów znajdziesz pod koniec każdej z czterech części rozdziału.

Chociaż poszczególni katolicy mogą wielce różnić się w swym postrzeganiu i wyrażaniu wiary katolickiej, to ważną rzeczą jest pamiętać, iż istnieje tylko jedna oficjalna wiara katolicka [172-175]. Z definicji są nią doktryny i praktyki Kościoła *katolickiego, całego* lub *powszechnego* Kościoła [830]. Jest to wiara zawarta w Piśmie Świętym i Tradycji, które są interpretowane przez biskupów katolickich pod zwierzchnictwem papieża, Biskupa Rzymu [76, 85-87, 182, 888-892, 2039].

Dlatego *Ewangelia według Rzymu* skupia się na głównym nurcie tradycyjnego katolicyzmu, nauczanego przez papieży oraz biskupów i opisanego w oficjalnych dokumentach kościelnych. Książka kładzie szczególny nacisk na współczesny sposób wyrażania wiary, który został przedstawiony w nowym *Katechizmie Kościoła Katolickiego*, dokumentach Soboru Watykańskiego II i we współczesnej liturgii. W istotnych punktach prezentacji zostaną podane odpowiednie cytaty tak, abyś sam mógł ocenić daną kwestię. Cytaty te zostały wybrane z najbardziej autorytatywnych, dostępnych źródeł, z nowym *Katechizmem* na czele.

Katechizm Kościoła Katolickiego

Jest to pierwszy oficjalnie opublikowany katechizm Kościoła katolickiego od ponad 400 lat. W trakcie opracowywania wytycznych do *Katechizmu* papież Jan Paweł II nazwał go „kompendium całej doktryny katolickiej” i „punktem odniesienia”^[2]. Papież powiedział: „Ujmując w nowy sposób zasadnicze i najistotniejsze treści wiary i moralności katolickiej, stanowiące

podstawę wiary, liturgii, życia i modlitwy dzisiejszego Kościoła, *Katechizm* jawi się jako szczególnie skuteczny środek służący głębszemu poznaniu niewyczerpanego chrześcijańskiego misterium, pozwalający rozpalić na nowo żar modlitwy ściśle zespolonej z modlitwą Chrystusa i wspomagający konsekwentne świadectwo życia”^[3].

Dekrety soborów powszechnych

Kościół katolicki uznaje dwadzieścia jeden soborów powszechnych. Dekrety tych soborów są uznawane za autorytatywne definicje wiary katolickiej [884, 891]. Ich rolę w teologii katolickiej można dostrzec w nowym *Katechizmie Kościoła Katolickiego*, który cytuje dokumenty tych soborów ponad tysiąc razy. Większość z tych cytatów dotyczy trzech ostatnich soborów: Soboru Trydenckiego (1545-1563), Soboru Watykańskiego I (1869-1870) i Soboru Watykańskiego II (1962-1965)^[4].

Dokumenty papieskie

Na przestrzeni wieków papieże opublikowali liczne oficjalne dokumenty. Większość z tych dokumentów wyjaśnia doktryny i praktyki, potwierdza od dawna akceptowane przekonania lub zajmuje się potrzebami duszpasterskimi Kościoła. Niekiedy papież wyraża swą opinię w jakichś kwestiach spornych. W tych przypadkach „nie wolno już uważać tej kwestii za rzecz podlegającą swobodnej dyskusji teologów”^[5]. Kościół naucza, że dokumenty papieskie są autorytatywne, gdyż jeśli papież oficjalnie przedstawia swoją naukę, to mówi jako reprezentant Chrystusa na ziemi^[6]. *Katechizm Kościoła Katolickiego* odwołuje się do dokumentów papieskich 256 razy.

Kodeks Prawa Kanonicznego

Prawo kanoniczne zawiera przepisy i normy, które rządzą Kościołem katolickim. Poprawiony *Kodeks Prawa Kanonicznego* z 1983 roku¹⁰ zawiera 1752 prawa. Zakres spraw w nim

10. Pierwsze polskie wydanie ukazało się w 1984 roku (*przyp. red.*).

poruszanych obejmuje regulacje dotyczące papieża i biskupów, obowiązki i prawa katolików, wskazówki dotyczące udzielania sakramentów, ustanowienie sądów kościelnych, kary za przestępstwa przeciwko religii i Kościołowi. *Katechizm* cytuje *Kodeks Prawa Kanonicznego* 197 razy.

Liturgia Kościoła

Kościół określa *liturgię* jako publiczny kult i praktykę wiary katolickiej [1069-1070]. W katolicyzmie, właśnie poprzez liturgię – czyli to, co kapłan i lud sprawują wspólnie, gdy są razem zgromadzeni – Kościół zachowuje i komunikuje swą oficjalną naukę [1074-1075]. Dlatego liturgia jest autorytatywnym źródłem doktryny katolickiej [1124-1125, 2663]^[7]. Nowy *Katechizm Kościoła Katolickiego*, wyjaśniając wiarę katolicką, cytuje liturgię 114 razy.

Katechizm rzymski

Dzieło to jest również nazywane *Katechizmem Soboru Trydenckiego*. Papież Pius V nakazał opublikowanie tego przewodnika po wierze katolickiej w 1566 roku [9]. Od tego czasu służył on jako najbardziej autorytatywny katechizm wiary katolickiej. Nowy *Katechizm Kościoła Katolickiego*, który cytuje *Katechizm rzymski* 27 razy, ma za zadanie go zastąpić.

Suma teologiczna

Tomasz z Akwinu (1225-1274) – dominikański zakonnik, który wykorzystując system logiki rozwinięty przez Arystotelesa, jako pierwszy dokonał konsolidacji tradycyjnej nauki Kościoła katolickiego w jednolity system teologiczny. Jego największe dzieło – *Suma teologiczna* – jest klasycznym wykładem teologii katolickiej. Kościół ceni wartość dzieł Tomasza z Akwinu tak wysoko, że w trakcie Soboru Trydenckiego biskupi kładli na ołtarzu trzy rodzaje pism mające wskazywać im prawdę: Pismo Święte, dekrety papieży i *Sumę teologiczną* Tomasza z Akwinu. Jego nauczanie zdominowało myśl katolicką aż po wiek XX. Nawet dzisiaj Kościół wymaga, aby seminarzyści teologii dogmatycznej

„nauczyli się wnikać w tajemnice zbawienia, zwłaszcza za nauczycielem św. Tomaszem”^[8]. *Katechizm Kościoła Katolickiego* cytuje *Sumę* 48 razy.

Inne katechizmy i dzieła teologiczne

Istnieje wiele znakomitych książek napisanych przez autorów katolickich, które precyzyjnie podsumowują i wyjaśniają wiarę katolicką. Te z nich, które są przytaczane w tej książce, zostały uznane przez oficjalnych reprezentantów Kościoła za wolne od błędów doktrynalnych oraz moralnych i opatrzone pieczęciami: *Nihil Obstat* – co oznacza *brak żadnych przeszkód*, oraz *Imprimatur* – co oznacza *niech będzie wydrukowane*.